

УДК 336.77.067.22

Гомза В.М.
аспірант

Вінницького національного аграрного університету

СУЧАСНИЙ СТАН КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

У статті автором проаналізовано сучасний стан банківського кредитування підприємств АПК, досліджено проблеми, пов'язані із забезпеченням аграрних підприємств кредитами. Запропоновано конкретні заходи щодо удосконалення кредитного механізму.

Ключові слова: банківський кредит, кредитування, кредитні ресурси, фінансові ресурси, процентна ставка, аграрні підприємства, сільське господарство, кредитні спілки.

Гомза В.Н. СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ КРЕДИТОВАНИЯ АГРАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ: ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ

В статье автором проанализировано современное состояние банковского кредитования предприятий АПК, исследованы проблемы, связанные с обеспечением аграрных предприятий кредитом. Предложены конкретные меры по совершенствованию кредитного механизма.

Ключевые слова: банковский кредит, кредитование, кредитные ресурсы, финансовые ресурсы, процентная ставка, аграрные предприятия, сельское хозяйство, кредитные союзы.

Gomza V.M. CURRENT STATUS OF AGRICULTURAL CREDIT COMPANIES: PROBLEMS AND SOLUTIONS

In this article the author analyzes the current state of bank lending to agriculture, investigated the problems associated with providing loans to agricultural enterprises. A specific measures to improve the credit facility.

Keywords: bank loan, loans, credit facilities, financial resources, interest rate, farmers, agriculture, credit unions.

Постановка проблеми. Аграрний сектор займає важливе місце в економіці України, а від його розвитку залежить нормальне функціонування всього господарства й життя країни. Враховуючи зацікавленість багатьох країн світу та Європейського Союзу, зокрема в активній участі вітчизняних постачальників продукції сільського господарства в світовому продовольчому ринку, аграрний сектор повинен стати найпотужнішим локомотивом розвитку національної економіки, що є можливим за наявності фінансових можливостей у товаровиробників сільськогосподарської продукції.

У сільськогосподарських підприємствах існує недостатність коштів, які б перебували в обігу та спрямовувались на купівлю засобів захисту рослин і тварин, насіння, добрив, пального та придбання нової техніки, адже існуюча вже зношена та застаріла. В таких умовах тільки кредитування сільськогосподарських підприємств дозволяє вирішити проблему, пов'язану із специфікою агропромислового виробництва як суб'єкта кредитування.

Отже, кредитні ресурси відіграють вирішальну роль у розвитку сільського господарства. Це зумовлено сезонним розривом між вкладенням і надходженням коштів та безперервністю процесів відтворення. Значна потреба в оборотному капіталі за недостатності власних коштів перетворює кредит у вагомий джерело формування фінансових ресурсів і зумовлює необхідність пошуку шляхів кредитного забезпечення. Разом з тим отримання кредитів для підприємств аграрної сфери залишається проблемним. У значній мірі проблеми кредитування зумовлені: зменшенням обсягів державної підтримки сільського господарства; недоступністю кредитних ресурсів для сільськогосподарських підприємств через високі відсоткові ставки; ігноруванням при кредитуванні сезонності робіт.

З подальшим розвитком ринкових відносин зростає залежність функціонування сільського господарства від фінансово-кредитної системи і продовжує ще більше зростати. При цьому сезонність виробництва у сільському господарстві за нормального відтворю-

вального процесу вимагає забезпечення раціонального співвідношення між власними і залученими коштами. Це, в свою чергу, зумовлює необхідність оцінити тенденції кредитування сільського господарства як в цілому, так і за видами економічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В економічній літературі останніх років багато приділено уваги проблемі кредитування сільськогосподарських підприємств в Україні такими вченими, як М.Я. Дем'яненко, В.М. Алексійчук, П.А. Лайко, П.Т. Саблук, В.О. Паламарчук, М.І. Савлук, Т.Т. Ковальчук та інші.

За їх значного вкладу в дослідження проблем кредитування сільськогосподарських підприємств водночас виклики сьогодення вимагають формування нових індикаторів і підходів щодо пошуку та вибору розмаїття варіантів кредитування діяльності аграрних підприємств та окреслення горизонтів якісної розбудови механізму кредитування. Вказане зумовлює значимість, актуальність та важливість обраної теми дослідження.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У дослідженнях науковців, які займалися проблемою кредитування аграрних підприємств, розглядається широке коло питань стосовно взаємовідносин аграрних підприємств з комерційними банками, створення спеціалізованої фінансової інфраструктури, орієнтованої на обслуговування аграрного сектора, підвищення ефективності використання кредитних ресурсів тощо. Ці наукові здобутки стали фундаментальною основою вирішення найбільш актуальних питань фінансово-кредитного забезпечення аграрного виробництва. Однак складність і масштабність проблемних питань вимагає подальшого удосконалення кредитної політики банків, яка б сприяла створенню економічних умов для ефективного використання кредитних ресурсів, прискорення структурної перебудови економіки, її соціальної орієнтації.

На думку автора, слід більшу увагу приділяти сучасному стану кредитування аграрних підприємств та проблемам, які існують, адже від цього залежить

ефективність функціонування і фінансовий результат діяльності підприємств, їх рівень розвитку, а також рівень розвитку АПК та національної економіки країни загалом.

Метою дослідження є: аналіз сучасного стану кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств України, дослідження існуючих проблем та розробка пропозицій щодо їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження з певним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В сучасних умовах функціонування сільськогосподарських підприємств неможливо без залучення кредитних ресурсів, адже галузь сільського господарства є кредитомісткою галуззю.

Сільськогосподарські підприємства для оновлення техніки, будівництва нових об'єктів, впровадження інноваційних технологій все більше потребують залучення довгострокових фінансових ресурсів. Через високу ризикованість цього бізнесу, низьку кредитоспроможність підприємств, низьку якість і ліквідність застави, яку підприємства можуть запропонувати банкам, відсутність механізмів іпотечного кредитування в галузі, а також через недосконалість законодавчих механізмів, отримати ці кредити буває досить проблематично.

Не секрет, що аграрний сектор є одним з секторів економіки України, що найбільш активно розвиваються. Рентабельність сільськогосподарського виробництва продукції сільського господарства за підсумками 2013 року становила 27%. Цей сектор економіки приносить відчутні прибутки своїм власникам і відображає значну частку (до 10%), у виробничтві внутрішнього валового продукту країни [1, с. 30].

Кредитування підприємств аграрного сектору багатьма комерційними банками останнім часом розглядається як цікавий та перспективний напрямок. При цьому найбільш затребуваними фінансовими продуктами для підприємств АПК є: сезонні кредити на вирощування сільськогосподарських культур, інвестиційні на придбання сільськогосподарських активів, кредити для агробізнесу (довгострокові фінансові продукти (на 5-7 років), спрямовані на розширення бізнесу), а також фінансовий лізинг сільськогосподарської техніки.

Розглядаючи діяльність банків країн із найвищою питомою вагою позичкових коштів в аграрному капіталі, доцільно виділити такі країни, як Англію і Німеччину відповідно – близько 50%, Францію – понад 40%, Італію та Бельгію – понад 30%. У країнах Європейського Союзу 40% господарств повністю залежать від залучення позичкових коштів і лише 25% фермерських господарств обходиться без банківських кредитів.

В Україні ліцензію Національного банку України на здійснення банківських операцій мають 177 банків, і лише близько 20 практикують у своїй діяльності надання послуг з агрокредитування. На них наразі припадає до 80% сільгоспозик. Кредитний портфель в аграрній сфері сягає майже 6% загального кредитного портфеля банків. Однак проблема полягає в тому, що в Україні немає жодного спеціалізованого аграрного банку, в якому частка кредитів для сільського господарства у структурі кредитного портфеля становила б понад 50% [1, с. 32].

Якщо проаналізувати сучасний ринок, то основними надавачами кредитування, окрім банків, виступають ще й кредитні спілки і так звані учасники маркетингових ланцюжків (компанії-виробники різних видів продукції – насіння, ЗЗР, техніки тощо, які йдуть на зустріч аграріям і сприяють у не завжди

посильному придбанні потрібних сільгосптоварів). Останні, до слова, такі послуги не хочуть переводити у буденну практику і продовжувати працювати в тому ж напрямі фінансування. Кожен повинен займатися своєю справою: виробники – виробляти продукцію і продавати її, фінансисти – забезпечувати фінансовими засобами.

Загальна кількість малих та середніх сільгоспвиробників становить майже 42 тис., вони обробляють 11 млн га земель. 54% – найдрібніші аграрії з площами до 50 га. Найбільше їх знаходиться в Одеській, Миколаївській, Дніпропетровській, Кіровоградській, Запорізькій, Херсонській областях. Основний вид діяльності – рослинництво (78% від загального обсягу виробленої продукції), овочівництво (19%), тваринництво (менш ніж 3%) [5, с. 2].

Щодо сучасного стану кредитування аграрних підприємств в Україні, слід відмітити, що обсяги агрокредитування в Україні на кінець травня 2013 року становили 37,7 мільярда гривень, що на 5,7% більше, ніж за аналогічний період 2012 року. Згідно зі звітом, у травні спостерігалось прискорення темпів приросту кредитів аграріям до 2,7% порівняно з 1,6% у квітні [4, с. 1].

Приріст був сформований виключно за рахунок зростання кредитів, наданих у національній валюті, зростання яких з початку року становить 4,9% і на кінець травня дорівнював 27,4 млрд гривень. Кредитування в іноземній валюті з початку року зросло на 7,9% і становило 10,3 млрд. гривень.

Залишки за кредитами за вказаний період становили 2,7 млрд гривень, що на 10,3% менше, ніж роком раніше і на 21,4% нижче квітневих показників. Обсяг видачі нових позик до кінця травня дорівнював 4,8 млрд. гривень, що на 27,6% більше, ніж на кінець травня минулого року, проте на 26,6% менше, ніж у квітні 2013 року. Процентна ставка за кредитами сільськогосподарським підприємствам (без урахування овердрафту) в національній валюті в травні становила 16,6% проти 17,3% у квітні 2013 року і 17,4% у травні 2012 року. Ставка в іноземній валюті для аграріїв у травні дорівнювала 8,4%, тоді як у квітні цей показник становив 9,0%, а в травні минулого року – 11,6%. Обсяги кредитування аграрних підприємств на кінець 2012 року становили 36,5 млрд. гривень, що на 6,9% більше, ніж у 2011 році [3, с. 2].

Провідним банком з надання агрокредитів є ПАТ «ПриватБанк», так Обсяг кредитів, наданих ПАТ «ПриватБанк» українським агропідприємствам, з початку 2013 р. виріс на 18% (з 8,5 до 10,3 млрд грн). Крім кредитних ліній та овердрафтів, компанії агропромислового комплексу можуть користуватися спеціальними програмами «Приватбанку» по фінансуванню закупівель ПММ та запчастин, оновити свій технічний парк на умовах лізингу (1% річних + 1% комісії за оформлення). Крім того, аграрії активно користуються послугою «Гарантовані платежі» під 4% річних, яка дозволяє отримати від банку гарантію своєчасної оплати на адресу постачальників сировини і матеріалів за наданими відстроченням платежу, йдеться в повідомленні [2, с. 92].

З початку наступного року «ПриватБанк» має намір запропонувати як великим сільгосппідприємствам, так і фермерам ряд нових кредитних програм, що враховують сезонність та інші особливості ведення агробізнесу.

Кредитна історія аграрних підприємств наведена на рисунку 1.

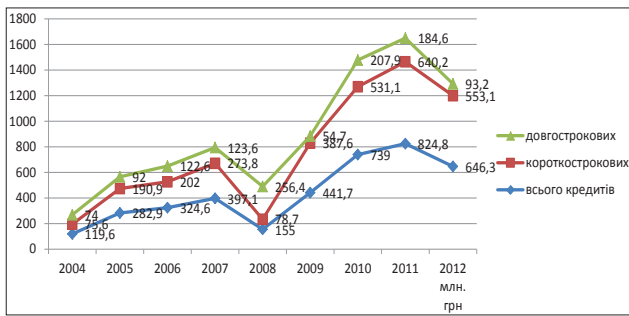

Рис. 1. Кредитна історія підприємств АПК, млн. грн.

Джерело: складено автором за матеріалами НБУ

Обсяг кредитів в 2013 році, наданих банківським сектором підприємствам сільського господарства, мисливства й лісового господарства, збільшився порівняно з жовтнем 2012 року на 6,2%, а з груднем 2012 року – на 10,1%. Так, загальний обсяг наданих кредитів у сільське господарство, полювання й лісове господарство на кінець жовтня 2013 р. склав 40,2 млрд грн, а капітальні інвестиції в сільське господарство за 9 місяців зросли на 0,6% [4, с. 2].

Згідно із Законом України «Про Державний бюджет України на 2013 рік» за загальним і спеціальним фондами бюджету на підтримку підприємств агропромислового комплексу виділено 8,8 млрд грн. Усі заходи, що вживаються, забезпечили збільшення прибутку сільськогосподарських підприємств майже на 20% за 2013 рік.

Частка аграрних кредитів в кредитному портфелі банків з кожним роком збільшується, а підприємства аграрного сектора вважаються одними з найбільш дисциплінованих платників боргів, що виникають. Правда, сільськогосподарська та харчова галузі України стали привабливими для комерційних банків тільки з 2011 року. В основному кредити, які були надані за цей час, – це кредити великим сільськогосподарським підприємствам і агрохолдингам. Малі фермерські господарства представлені в кредитних портфелях банків недостатньо.

Однак якщо говорити про основні джерела фінансування підприємств аграрного сектора, то фінансування у формі банківських кредитів, за даними Європейського Фонду Південно-Східної Європи (EFSE), становить приблизно чверть всіх доступних ресурсів (25-26%) і знаходиться на другому місці після внутрішнього самофінансування сільськогосподарських підприємств (у формі вкладень нерозподіленого прибутку далі в розвиток бізнесу). Така форма фінансування складає близько 56-57%. Невелику частку – 12% в загальній структурі всіх доступних зараз джерел фінансування підприємств агробізнесу – складають особисті заощадження власників фермерських господарств. Також незначну частку у фінансуванні сільгоспвиробників (до 5% коштів) складають гроші поставальників ресурсної бази, підприємств переробної промисловості та трейдерів [2, с. 95].

При цьому за даними Національного банку України середні ставки довгострокового кредитування комерційних банків для суб'єктів господарської діяльності (у тому числі і для фермерських господарств) станом на середину березня 2013 року в національній валюті становили приблизно 19,7% річних (хоча в деяких випадках досягають 24-25%), а в іноземній валюті – 11,7% річних [4, с. 3].

Між тим результати роботи 2013 року показали, що на ринку банківського кредитування сільськогосподарських підприємств стали з'являтися нові гравці. Так,

з окремими програмами з кредитування агробізнесу на ринок вийшли Акта Банк, Банк Кредит Дніпро, Всеукраїнський Банк Розвитку, Ерсте Банк, ПУМБ. Також не здають своїх позицій в сегменті кредитування сільсько-господарських підприємств Райффайзен Банк Аваль, Креді Агріколь Банк, VAB Банк, ПриватБанк, Укрексімбанк.

Відносно застави варто сказати, що на сьогодні банківські установи висувають більш високі вимоги до заставного майна, ніж раніше. При цьому значення коефіцієнта покриття кредиту заставним майном коливається від 1,5 до 2. Це означає, що якщо підприємство надає в заставу якийсь об'єкт ринковою вартістю 2 млн грн, то воно може розраховувати на залучену суму кредиту обсягом в 1 млн грн.

Прийнятною заставою під сільськогосподарський кредит можуть виступати як основні фонди, так і товар в обороті. До бажаних видів застави для банків можна віднести нерухомість, в тому числі будівлі елеваторів, сільськогосподарську техніку (комбайни, трактори, причепи тощо), безпосередньо зерно сільськогосподарських культур, що котуються на ринку (пшениці, кукурудзи, соняшнику та ін), яке виступає ліквідною і надійною заставою, оформленою через прості або подвійні складські розписки (свідоцтва). При цьому заставка майбутнього врожаю розглядається банками більшою мірою як інструмент контролю основного джерела погашення кредиту, ніж як реальне забезпечення.

Використовуючи спеціальні програми фінансування під заставу подвійних складських розписок (свідоцтв), підприємство може отримати суму фінансування, яка складає до 95% вартості сільськогосподарської продукції (пропозиція від Банку Кредит Дніпро).

До спеціальних пропозицій банків для аграріїв можна також віднести вексельне фінансування (з відстрочкою платежу), коли фінансується придбання засобів захисту рослин за допомогою авальювання векселів. При цьому агровиробникам надається можливість придбати товари (засоби захисту рослин) у компанії-партнера банку на умовах відстрочки платежу, але сплативши при цьому в кілька разів меншу ціну за залучене фінансування, ніж ставка за банківським кредитом. Такі пропозиції на сьогодні є в Першого Українського Міжнародного банку (ПУМБ), Райффайзен Банку Аваль та у Надра Банку [6, с. 128].

Серед спеціальних програм для аграріїв можна також виділити фінансування будівництва елеваторних комплексів, страхування від неврожаю, інші партнерські програми кредитування для сільськогосподарських виробників (придбання техніки, поповнення обігових коштів та ін.). Ці банківські продукти широко представлені у Райффайзен Банку Аваль.

Всеукраїнський Банк Розвитку (ВБР) пропонує комплекс кредитних програм з гнучким графіком погашення, в тому числі фінансування оборотного капіталу для ремонту техніки, покупки пально-мастильних матеріалів, добрив, кормів, ветеринарних препаратів, придбання молодняка худоби і птиці, виплати зарплати. Ці кредитні програми реалізуються у формі відновлювальної кредитної лінії.

Так чи інакше, в Україні незабаром почнеться посівна кампанія, і необхідність залучення фінансових ресурсів для нинішнього сезону досить велика. Дефіцит коштів на весняно-посівні роботи в аграрному секторі становить, за даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, приблизно 7,9 млрд грн. При цьому своїми коштами сільськогосподарські підприємства збираються профінансу-

вати необхідні роботи в сумі 31 млрд грн. Відсутні обсяги коштів будуть залучені у формі банківських кредитів (до 4 млрд грн.), комерційних кредитів – до 3,7 млрд грн, через механізм форвардних закупівель зерна – до 0,3 млрд грн [6, с. 129].

Очевидно, що попит на банківські кредитні продукти з боку аграріїв буде досить високим, адже протягом року існують і інші різні види сільськогосподарських робіт, що потребують фінансових вливань. Не виключено, що в нинішньому році активніше почнуть працювати складські свідоцтва при розгляді питань про кредитування господарств, так само будуть користуватися попитом програми на поповнення оборотних коштів та придбання сільськогосподарської техніки, популярними залишаться і продукти фінансового лізингу.

Загальні тенденції ринку банківського кредитування свідчать, що відбувається поступове зниження ставок за кредитами, тому варто очікувати, що з боку аграріїв послуги банків з кредитування будуть затребувані. Банки, які надають кредити аграрному сектору, несуть значні інвестиційні та кредитні ризики. Дані ризики, насамперед, пов'язані з ризиком застави, виробничим ризиком. Заставою в аграрному секторі може виступати майбутній урожай або матеріально-технічна база (основні засоби, які задіяні у виробничому процесі). Ризик даного застави пов'язаний з ризиком зниження ліквідності. Враховуючи сезонність виробництва та природно-кліматичні умови, реалізація майбутнього врожаю, може не забезпечити необхідну суму для повернення позикових коштів, що може бути пов'язано з низькою закупівельною ціною продукції аграрного сектора [7, с. 3].

Основні засоби, які задіяні в аграрному виробництві, мають велику зношеність, що, в свою чергу, не дозволяє використовувати їх як заставу. Виробничий ризик в аграрному секторі, в першу чергу, пов'язаний з вирощуванням аграрної продукції. У даному випадку ризик виникає з неотриманням тих об'ємів врожаю, які були заплановані або обсягів вирощування ВРХ та інших видів тваринництва для реалізації на м'ясо і молочні продукти.

Сьогодні існує багато програм для підтримки кредитування сільськогосподарських підприємств. А тому головним завданням є осмислення та вибір тих програм, які максимально будуть придатними для кожного окремого сільськогосподарського підприємства.

Вітчизняні виробники зацікавлені в можливості кредитування майбутнього врожаю, тому співпраця з банками є невід'ємною складовою формування основи продовольчої безпеки України та вітчизняних споживачів. Іноземні банки підтвердили готовність кредитувати сільгоспвиробництво – це сучасні технології, техніка й обладнання, розвиток селекції, вирішення соціальних проблем на селі тощо. Отже, використання кредитного забезпечення є перспективним напрямком вдосконалення роботи й фінансового стану аграрних підприємств.

На думку автора, ефективність кредитування аграрної сфери в значній мірі залежить від продуктивності та обґрунтованості розробленої кредитної політики. Основним інструментом підвищення доступності кредитних ресурсів для підприємств аграрної галузі є створення механізму часткового або повного державного гарантування повернення позик.

Основними проблем кредитування сільськогосподарських товаровиробників можна відзначити: стримування розвитку кредитування через високу ціну кредиту, відсутність гарантій повернення кредиту,

недосконалість законодавчих механізмів, високий рівень витрат банків при наданні послуг та відсутність надійного позичальника. Значний ризик неповернення кредитів змушує банки встановлювати високу процентну ставку за цими кредитами.

Підводячи підсумки, слід зазначити, що за роки незалежності у державі не було створено досконалого механізму кредитування села. Ця проблема вирішується незначною мірою тільки за рахунок часткової компенсації з державного бюджету процентних ставок за кредитами комерційних банків, причому лише для великих сільгоспвиробників, і не розв'язує її в комплексі. Специфікою кредитування невеликих господарств виступає те, що вони звертаються скоріше в будь-який кредитний союз, до партнерів або сусідів, ніж у комерційний банк. Це обумовлюється, як правило, більш простою процедурою одержання кредиту, незначними додатковими витратами або їхньою відсутністю взагалі, часто більш низькою ставкою по кредиту, а головне – необов'язковістю кредитного забезпечення у вигляді застави. Для банків невеликі господарства також звичайно є менш важливими клієнтами, ніж великі сільськогосподарські підприємства, що беруть значні суми кредитів.

Тому досліджені проблеми щодо забезпечення аграрних підприємств кредитами потребують негайного вирішення, адже від цього буде залежати загальний розвиток АПК.

Висновки з проведеного дослідження. З урахуванням вищесказаного, а також на основі узагальнення вітчизняного та світового досвіду високоєфективних ринків сільськогосподарських кредитів з метою вирішення досліджених проблем та ліквідації кредитного дефіциту у суб'єктів АПК, автор вважає доцільним проведення таких заходів:

1. Забезпечити переважну спеціалізацію банків на обмеженому наборі фінансових послуг та адаптацію їх до обслуговування суб'єктів АПК (що значною мірою дозволить мінімізувати супутні ризики і адаптувати надані кредити до особливостей функціонування галузі).

2. Посилити роль застави землі (що зручно, коли в якості забезпечення кредиту. Неможливо надавати під очікуваний приплід худоби і матеріальні цінності сільськогосподарського виробництва).

3. Підвищити значимість аналізу фінансових звітів і ринку при прийнятті рішення про видачу кредиту.

4. Домогтися підвищення рівня управління ризиками та страхування ризиків при кредитуванні сільськогосподарських підприємств.

5. Забезпечити пролонгацію кредитних договорів або відстрочку платежів на період стагнації – до 1 року (що дозволить сільгоспвиробникам реалізувати продукцію за більш вигідними цінами).

6. Збільшити обсяги субсидювання програм, спрямованих на стимулювання споживання ресурсів організаціями АПК (мінеральних добрив, дизельного палива, засобів захисту рослин).

Дані заходи дозволять подолати тимчасові труднощі розвитку АПК та забезпечать досягнення значних конкурентних переваг продукції даної галузі, зміцнити не тільки продовольче самозабезпечення країни, а й активізувати завантаження суміжних галузей економіки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Калашнікова Т.В. Стан і тенденції розвитку кредитного забезпечення аграрної галузі України / Т.В. Калашнікова // Фінанси України. – 2010. – № 10. – С. 29–37.

- Колотуха С.М. Кредитування сільськогосподарських підприємств як ефективне джерело інвестиційної діяльності / С.М. Колотуха, І.П. Орейко // Економіка АПК. – 2009. – № 1. – С. 89–96.
- Матеріали офіційного сайту Національного банку України. – 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
- Матеріали офіційного сайту Національного банку України. – 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
- Міністерство аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua>.
- Прокопчук О.Т. Проблеми кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств / О.Т. Прокопчук // Матеріали Всеукраїнської наукової конференції молодих учених / УДАУ. – Умань : УДАУ, 2008. – В 2 ч. – Ч. 2. – С. 128–129.
- Сучасний стан та пріоритетні напрямки розвитку інвестиційної діяльності у сільському господарстві. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rusnauka>.

УДК 658.012.4:005.934

Гончарова М.Л.
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту
Української академії банківської справи
Національного банку України*

ЗАСТОСУВАННЯ СИТУАЦІЙНО-АДАПТИВНОГО ПІДХОДУ ДО ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Стаття присвячена застосуванню ситуаційно-адаптивного підходу до формування системи економічної безпеки вітчизняних підприємств. Об'єктивна необхідність застосування ситуаційно-адаптивного підходу обумовлена потребою в розробці механізмів управління підприємством в мінливих зовнішніх та внутрішніх умовах; складністю і різноманітністю виробничих процесів; неповною, неточною вихідною інформацією. Особливістю даного підходу є те, що він направлений лише на вирішення питань превентивного характеру, запобігає появі проблемних ситуацій в організації.

Ключові слова: ситуаційно-адаптивний, управління, економічна безпека, підприємство.

Гончарова М.Л. ПРИМЕНЕНИЕ СИТУАТИВНО-АДАПТИВНОГО ПОДХОДА К ФОРМИРОВАНИЮ СИСТЕМЫ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ОТЕЧЕСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Статья посвящена применению ситуативно-адаптивного подхода к формированию системы экономической безопасности отечественных предприятий. Объективная необходимость применения ситуативно-адаптивного подхода обусловлена потребностью в разработке механизмов управления предприятием в меняющихся внешних и внутренних условиях; сложностью и разнообразием производственных процессов; неполной, неточной исходной информацией. Особенностью данного подхода является то, что он направлен только на решение вопросов превентивного характера, предотвращает появление проблемных ситуаций в организации.

Ключевые слова: ситуативно-адаптивный, управление, экономическая безопасность, предприятие.

Goncharova M.L THE SITUATIONALLY-ADAPTIVE APPROACH IN ECONOMIC SECURITY SYSTEM OF NATIONAL ENTERPRISES

The article is devoted to use of situationally-adaptive approach to the system of economic security of domestic enterprises. The objective necessity of the use of situationally-adaptive approach is due, the need to develop mechanisms for management in the changing internal and external conditions; complexity and production processes; incomplete, inaccurate initial information. A feature of this approach is that it is directed only to issues of a preventive nature, prevents problematic situations in the organization.

Keywords: situational-adaptive, management, economic security, enterprise.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку ринкових відносин в Україні вітчизняні організації і підприємства виявилися нездатними адекватно й усвідомлено реагувати на мінливі умови зовнішнього і внутрішнього середовища. Це загрожує економічній безпеці підприємств. Об'єктивно виникла потреба у формуванні нових структур та механізмів управління підприємствами. Причому це стосується навіть підприємств з добре налагодженим механізмом управління виробничо-господарською діяльністю. У зв'язку з цим виникає потреба у проведенні ряду досліджень, спрямованих на розробку механізмів ситуаційно-адаптивного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що питаннями розробки теоретико-методичних основ формування системи економічної безпеки підприємства займаються як вітчизняні, так і закордонні вчені: О. Ареф'єва [2], С. Ілляшенко [6], Ю. Лисенко [7], В. Мак-Мак [8], Л. Абалкін [1], М. Бендиків [3] та ін. Незважаючи на досягнуті ре-

зультати в дослідженні економічної безпеки підприємства, можна помітити, що приділяється недостатньо уваги проблемам розробки теоретичних підходів до формування системи забезпечення економічної безпеки підприємства в сучасному мінливому просторі. Тому виникає завдання щодо застосування ситуаційно-адаптивного підходу до формування системи економічної безпеки підприємств.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає в застосуванні ситуаційно-адаптивного підходу до формування системи економічної безпеки вітчизняних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах господарювання з метою забезпечення успішності ситуаційно-адаптаційного процесу досить актуальним є питання формування такої системи управління, яка найбільшою мірою відповідає б вимогам сучасності, спрямованості на інноваційний шлях розвитку і модернізацію економіки.